

Itä-Suomen aluehallintovirasto

Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat

Julkinen

Kuopion kaupunki
Terveyspalveluiden johtaja Pertti Lipponen
Kirjaamo
PL 227
70101 Kuopio

Valvonta, Kuopion kaupungin lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut, LANU-yksikön toiminta ja hoitoon pääsy

Itä-Suomen aluehallintovirasto valvoi (ISAVI/9067/2020) Kuopion kaupungin lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden hoitoon pääsyä erikoissairaanhoidon lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden yksikön (LNMY) osalta 2.12.2020-24.5.2022. Valvonnan aikana aluehallintovirasto antoi 20.10.2021 Kuopion kaupungille velvoittavan määräyksen huolehtia siitä, että lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut saatetaan terveydenhuoltolain 53 §:n edellyttämälle tasolle 31.3.2022 mennessä. Aluehallintovirasto velvoitti Kuopion kaupunkia huolehtimaan lisäksi siitä, että lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin hoitoon pääsy toteutuu lain mukaisesti myös tulevaisuudessa. Kuopion kaupunki aloitti lasten ja nuorten erikoissairaanhoidon mielenterveysyksikön (LNMY) tilalle perusterveydenhuollon avohoidon vastaanottopalveluiden alaisuuteen lasten ja nuorten mielenterveystiimit (LANU-tiimit)

ITÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO

Postiosoite: PL 2, 13035 AVI | Käyntiosoite: Raatihuoneenkatu 5, Mikkeli

puh. 0295 016 000

Kuopion toimipaikka

Joensuun toimipaikka

kirjaamo.ita@avi.fi

Piispankatu 1

Torikatu 36 C

www.avi.fi

22.12.2022

1.1.2022 alkaen tuottamaan lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluita.

Itä-Suomen aluehallintovirasto aloitti Kuopion kaupungin perustason lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden valvonnan 4.11.2021 vastaanotettuaan Kuopion kaupungin terveysjohtajan ilmoituksen Kuopion kaupungin lähetteellisen lasten ja nuorten erikoissairaanhoidon tasoisen toiminnan lopettamisesta 31.12.2021.

Lisäksi valvonnan vireillä ollessa Itä-Suomen aluehallintovirastoon saapui 11.04.2022 epäkohtailmoitus Kuopion kaupungin perusterveydenhuollon lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin pääsyä koskien.

Asian selvittäminen

Asian ratkaisu perustuu epäkohtailmoituksen lisäksi seuraavaan selvitykseen:

- Aluehallintovirastoon 17.12.2021 saapunut Kuopion kaupungin Perusturva- ja terveyslautakunnan 14.12.2021 laatima selvitys lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden järjestämisestä 1.1.2022 alkaen, jonka liitteenä oli lasten tai nuorten psykoterapian, neuropsykiatrisen valmennuksen ja perheterapian palvelukuvaukset
- Aluehallintovirastoon 20.12.2021 saapunut Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden henkilöstön epäkohtailmoitus Kuopion kaupungin lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen järjestämiseen 1.1.2022 alkaen liittyen.
- Aluehallintovirastoon 04.02.2022 saapunut Kuopion kaupungin terveydenhuollon apulaisylilääkäri Kaj Korhosen selvitys ajankohtaisesta jono- ja henkilöstöressurssien tilanteesta
- Aluehallintovirastoon 25.02.2022 saapunut Kuopion kaupungin terveysjohtaja Pertti Lipposen vastaus selvityspyyntöön, jonka liitteenä oli apulaisylilääkäri Kaj Korhosen selvitys hoidon tarpeen arviosta ja hoitoon

22.12.2022

- pääsystä, LANU-yksikön toiminnan sisällöstä, henkilöstöresursseista sekä Kuopion kaupungin ja Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin yhteistyöstä lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa sekä 3.1.2022 päivätty sähköpostikirjoitus hoitoon ohjaamisesta lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin, LaNu tiimin kokousmuistio 28.1.2022, siirtymävaiheen haasteiden/riskien koonti, KYS:n ja Kuopion kaupungin vastaanotto- ja terveydenhuoltopalveluiden yhteistapaamisten muistiot 14.12.2021 ja 4.2.2022
- Aluehallintovirastoon 11.04.2022 saapunut epäkohtailmoitus ja sen täydennyksenä 12.04.2022 aluehallintovirastoon saapunut muistutus Kuopion kaupungin perusterveydenhuollon mielenterveyspalveluihin pääsyä koskien sekä aluehallintovirastoon 27.04.2022 saapunut Kuopion kaupungin muistutusvastaus
  - Aluehallintovirastossa 23.09.2022 laadittu tarkastuskertomus, johon liittyivät:
    - Aluehallintoviraston 20.06.2022 tekemä tarkastuskäynti Kuopion kaupungin LANU-tiimien toimintaan, johon sisältyivät sekä henkilöstön edustajien että esihenkilöiden haastattelut (muistiot molemmista)
    - Aluehallintoviraston 03.06.2022 vastaanottamat potilasasiakirjat helmikuun 2022 alusta LANU-yksikköön virtuaaliajanvarauksella hoitoon ohjautuneen viiden ensimmäisen lapsipotilaan ja kymmenen ensimmäisen nuorisopotilaan sähköisistä potilasasiakirjoista sisältäen:
      - virtuaaliajanvaraustiedot
      - sitä edeltäneet terveydenhuollon ammattihenkilön tekemät potilasasiakirjamerkinnät hoidonarviosta (puhelu- tai käyntimerkintä) kokonaisuudessaan
      - virtuaaliajanvarauksen LANU-yksikössä vastaanottaneen ja käsitelleen ammattihenkilön potilasasiakirjamerkinnät, hoidon suunnitteluun ja

22.12.2022

ohjaukseen liittyvät merkinnät- hoitoon liittyvät asiakirjat

- Aluehallintoviraston 22.09.2022 tekemä tarkastuskäynti LANU-tiimien toimintaan (Itä-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualueen ja terveydenhuoltoyksikön yhteistarkastus), ja tähän liittyvät
  - Aluehallintoviraston 10.10.2022 laatima tarkastuskertomus
  - Aluehallintovirastoon 10.10.2022 ja 12.10.2022 saapuneet täydennykset tarkastuskertomuksen tietoihin
- Aluehallintovirastoon 29.09.2022 saapunut Kuopion kaupungin terveystoiminnan johtaja Pertti Lipposen selvitys, jonka liitteenä apulaisylilääkäri Kaj Korhosen selvitys, STM:n Yhtenäisen kiireettömän hoidon perusteet-julkaisu, Kuopion kaupungin ohje "Ohjaaminen lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin", palvelukuvaukset lasten ja nuorten psykoterapiasta, neuropsykiatrisesta valmennuksesta sekä perheterapiasta, Fraasipohja LANUn palveluihin ohjattaessa, Oyl, linjajohtaja Tarja Koskisen esitys 27.1.2022 "Hoidon porrastus nuorisopsykiatriassa", KYS:n työohje (OHJE-2016-00532) lastenpsykiatrian lähetteen tiedoista sekä KYS:n työohje (OHJE-2016-00487) nuorisopsykiatriseen erikoissairaanhoidon lähettämisestä.
- Aluehallintovirastoon 8.12.2022 saapunut LANU-tiimien henkilöstön kirjelmä lääkäritilanteesta.

Ratkaisu

Aluehallintovirasto kiinnittää Kuopion kaupungin huomiota vastaisen toiminnan varalle siihen, että hoidon tarpeen arvion tulee toteutua terveydenhuoltolain 51 §:n mukaisesti terveydenhuollon ammattihenkilön toteuttamana.

Itä-Suomen aluehallintovirasto kiinnittää vastaisen toiminnan varalle Kuopion kaupungin huomiota palvelunjärjestäjänä siihen,

22.12.2022

että sen on osoitettava riittävästi voimavaroja lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin. Lisäksi terveydenhuollosta vastaavan henkilöstön rakenteen ja määrän on vastattava alueen väestön terveydenhuollon palvelujen tarvetta.

Aluehallintovirasto kiinnittää Kuopion kaupungin huomiota vastaisen toiminnan varalle siihen, että lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluiden tulee muodostaa toiminnallinen kokonaisuus yhdessä erityistason ja erikoissairaanhoidon palveluiden kanssa.

Aluehallintovirasto jatkaa lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden lainmukaisen järjestämisen seurantaan koskien palveluiden saatavuutta, yhdenvertaisuutta ja laatua järjestämisvastuun siirtyessä Pohjois-Savon hyvinvointialueelle 1.1.2023.

Aluehallintovirasto tulee lisäksi järjestämään vuosittain lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen työnjaon kehittämiseksi alueelliset yhteistyökokoukset mielenterveysasetuksen 6 d §:n mukaisesti.

Aluehallintovirasto saattaa tämän päätöksen tiedoksi Pohjois-Savon hyvinvointialueen johtajalle ja lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluiden vastuuhenkilölle, jotta päätös voidaan ottaa huomioon hyvinvointialueen valmistelussa ja tehtävien järjestämisessä.

Asia ei anna aluehallintovirastolle aihetta enempään.

Ratkaisun perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 4 §:n 1 momentin mukaan kunnan on osoitettava riittävästi voimavaroja kunnan peruspalvelujen valtionosuuden perusteena olevaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen sekä terveydenhuollon palveluihin. Terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä varten

22.12.2022

kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän käytettävissä on oltava riittävästi terveydenhuollon ammattihenkilöitä.

Terveydenhuoltolain 4 §:n 3 momentin mukaan kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän terveydenhuollosta vastaavan henkilöstön rakenteen ja määrän on vastattava alueen väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen sekä terveydenhuollon palvelujen tarvetta.

Terveydenhuoltolain 7 §:n mukaan kunnan ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on yhteistyössä seurattava yhtenäisten hoidon perusteiden toteutumista.

Terveydenhuoltolain 8 §:n 1 momentin mukaan terveydenhuollon toiminnan on oltava laadukasta, turvallista ja asianmukaisesti toteutettua.

Terveydenhuoltolain 32 §:n mukaan kunnan perusterveydenhuollon tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on oltava terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä tämän lain mukaisia terveydenhuoltopalveluja järjestäessään, sen lisäksi mitä tässä laissa muualla säädetään, sellaisessa yhteistyössä sosiaalihuollon ja lasten päivähoidon kanssa, jota tehtävien asianmukainen hoitaminen sekä potilaan hoidon ja sosiaali- ja terveysterveystarpeiden edellyttävät.

Samanaikaisesti 2 momentin mukaan, jos sosiaalihoitolaikun mukainen palvelutarpeen arviointi, päätösten tekeminen tai sosiaalihoitolaikun toteuttaminen edellyttävät terveydenhuollon palveluja, on terveydenhuollosta vastaavan kunnan tai kuntayhtymän palveluksessa olevan terveydenhuollon ammattihenkilön osallistuttava sosiaalihoitolaikun toimenpiteistä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen.

Terveydenhuoltolain 33 §:n mukaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä vastaa alueellaan erikoissairaanhoidon palvelujen yhteensovittamisesta väestön ja perusterveydenhuollon tarpeiden mukaisesti. Sairaanhoitopiirin kuntayhtymä on

22.12.2022

velvollinen yhteistyössä perusterveydenhuollosta vastaavan kunnan kanssa suunnittelemaan ja kehittämään erikoissairaanhoidon siten, että perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoidon muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden. Kokonaisuudessa on huomioitava erikoissairaanhoidon palvelujen tarjoaminen tarkoituksenmukaisesti perusterveydenhuollon yhteydessä sekä erikoissairaanhoidon yksiköissä. Sairaanhoidopiirin kuntayhtymän on annettava alueensa terveystaloksille niiden tarvitsemia sellaisia erikoissairaanhoidon palveluja, joita perusterveydenhuollon ei ole tarkoituksenmukaista tuottaa sekä vastattava kunnallisen terveydenhuollon tuottamien laboratorio- ja kuvantamispalvelujen, lääkinnällisen kuntoutuksen sekä muiden vastaavien erityispalvelujen kehittämisen ohjauksesta ja laadun valvonnasta.

Terveydenhuoltolain 51 §:n 1 momentin mukaan kunnan on järjestettävä toimintansa siten, että potilas voi saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteyden terveystalokseen tai muuhun terveydenhuollon toimintayksikköön. Terveydenhuollon ammattihenkilön on tehtävä hoidon tarpeen arviointi viimeistään kolmantena arkipäivänä siitä, kun potilas otti yhteyden terveystalokseen, jollei arviota ole voitu tehdä ensimmäisen yhteydenoton aikana. Perusterveydenhuollon yhteydessä toteutettavassa erikoissairaanhoidossa hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmen viikon kuluessa siitä, kun lähete on saapunut toimintayksikköön.

Saman pykälän 2 momentin mukaan hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä lääketieteellisesti tai hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu hoito on järjestettävä potilaan terveydentila ja sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kolmessa kuukaudessa siitä, kun hoidon tarve on arvioitu. Tämä kolmen kuukauden enimmäisaika voidaan ylittää suun

22.12.2022

terveydenhuollossa ja perusterveydenhuollon yhteydessä toteutettavassa erikoissairaanhoidossa enintään kolmella kuukaudella, jos lääketieteellisistä, hoidollisista tai muista vastaavista perustelluista syistä hoidon antamista voidaan lykätä potilaan terveydentilan vaarantumatta.

Terveydenhuoltolain 54 §:n mukaan, jos kunta tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymä ei voi itse antaa hoitoa 51–53 §:n mukaisissa enimmäisajoissa, on sen järjestettävä hoito hankkimalla se muilta palveluntuottajilta. Terveydenhuoltolain 54 §:n yksityiskohtaisten perustelujen (HE 90/2010 vp, s. 148) mukaan hankinnan on tapahduttava säädettyjen enimmäisaikojen sisällä.

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 22 §:n mukaan laillistettu lääkäri päättää potilaan lääketieteellisestä tutkimuksesta, taudinmäärityksestä ja siihen liittyvästä hoidosta.

Mielenterveyslain (1116/1990) 5 §:n mukaan mielenterveyspalvelujen järjestämisessä on sairaanhoitopiirin kuntayhtymän ja sen alueella toimivien terveyskeskusten yhdessä kunnallisen sosiaalihuollon ja erityispalveluja antavien kuntayhtymien kanssa huolehdittava siitä, että mielenterveyspalveluista muodostuu toiminnallinen kokonaisuus.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, potilaslain) 3 §:n 2 momentin mukaan potilaalla on oikeus hänen terveydentilansa edellyttämään laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon.

Kansanterveyslain (66/1972) 2 §:n 2 momentin mukaan aluehallintovirasto ohjaa ja valvoo kansanterveystyötä toimialueellaan.

Kansanterveyslain 44 §:n 2 momentin mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ja aluehallintovirasto voivat, jos asia ei anna aiheutta huomautukseen tai muihin

22.12.2022

toimenpiteisiin, kiinnittää valvottavan huomiota toiminnan asianmukaiseen järjestämiseen ja hyvän hallintotavan noudattamiseen.

Saman lain 44 §:n 3 momentin mukaan, tässä pykälässä tarkoitettuun Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tai aluehallintoviraston antamaan huomautukseen ja huomion kiinnittämiseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Mielenterveyslain 2 §:n 2 momentin mukaan aluehallintovirastolle kuuluu mielenterveystyön suunnittelu, ohjaus ja valvonta toimialueellaan.

Mielenterveyslain 33 c §:n 2 momentin mukaan sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai aluehallintovirasto voi, jos asia ei anna aihetta huomautukseen tai muihin toimenpiteisiin, kiinnittää valvottavan huomiota toiminnan asianmukaiseen järjestämiseen ja hyvän hallintotavan noudattamiseen. Säännöksen 3 momentin mukaan tässä pykälässä tarkoitettuun Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tai aluehallintoviraston antamaan huomautukseen ja huomion kiinnittämiseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Asian arviointi

Hoitoon pääsy ja lähetteetön vastaanottomalli

Kuopion kaupungin 14.12.2021 antaman selvityksen perusteella lasten ja nuorten mielenterveyden erikoissairaanhoidon lakkauttamisen myötä Kuopion kaupunki on päättänyt tuottaa lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluita perusterveydenhuollon toimintana, joka toteutuu osana vastaanottopalveluita. Selvityksen mukaan LANU on kutsumanimi avohoidon vastaanottopalveluiden tulosityksikön palvelulinjoina 1.1 2022 alkaen toimiville kolmelle moniammatilliselle tiimille: (1) lasten- ja (2) nuorten mielenterveystiimit ja (3) alle 20-vuotiaidenneuropsykiatrisia ongelmia hoitavalle Nepsy-tiimille. Selvityksen mukaan LANUn

22.12.2022

tehtävänä on huolehtia lasten ja nuorten lievien ja keskivaikeiden mielenterveysongelmien sekä neuropsykiatristen häiriöiden hoidosta ja tarjota konsultaatiotukea silloin, kun perhekeskuksessa ja vastaanotoilla annettavien matalan kynnyksen peruspalveluiden (äitiys- ja lastenneuvolapalvelut, kouluterveydenhuolto, opiskeluterveydenhuolto, yleislääkärien tiimivastaanotot, päivystys, kasvatus- ja perheneuvonta) tuki ei riitä.

Mielenterveyspalveluiden tiimeihin on suunniteltu 14.12.2021 saadun selvityksen mukaan lähetteetön hoitoon ohjautumisen malli. Matalan kynnyksen palveluissa havaitun lapsen tai nuoren mielenterveyden häiriön johdosta, johon matalan kynnyksen palvelut eivät ole riittäviä, voidaan lapsi/nuori ohjata LANU-tiimien mielenterveyspalveluihin perusterveydenhuollon sisällä. Kuopion kaupungin selvityksen sisältämän suunnitelman mukaan, jollei asia ratkea perustasolla, perustasoa edustava terveydenhuollon ammattilainen, tyypillisimmin terveydenhoitaja, jolla on oikeus tehdä hoidon tarpeen arvio, varaa konsultaatioajan LANU-tiimien virtuaaliajanvarauslistalle.

Lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöiden hoitoon Kuopion kaupungilta 14.12.2021 selvityksessä saatujen tietojen mukaan hoitoon ohjautuminen suunniteltiin siten, että hoidon tarpeen arvioinnin toteuttaa matalan kynnyksen palvelujen terveydenhoitaja/sairaanhoitaja, psykologi tai lääkäri.

LANUn työntekijä ottaa perustason työntekijän tekemän ajanvarauksen vastaan virtuaaliajanvarauslistalta. Suunnitelman mukaan LANUn työntekijä tarkistaa, että asiakas on ikänsä puolesta oikeassa työryhmässä (lasten tiimissä 0–12 v ja nuorten tiimissä 13–18 v) ja varmistaa, ettei KYSin erikoissairaanhoidon kriteerit täyty. Lisäksi työntekijä varmistaa, että kaikki tarvittavat esiselvittelyt ja -tutkimukset on tehty. Sen jälkeen – tarvittaessa moniammatillisen työryhmänsä muita jäseniä konsultoituaan - antaa asiakkaalle ajan oikeaksi arvioimalleen vastuutyöntekijälle (psykologi, sosiaalityöntekijä,

22.12.2022

psykiatrinen sairaanhoitaja, lääkäri). Hoidon tarpeen arviointi suunniteltiin tehtävän vain kerran ja LANU-tiimeissä virtuaaliajanvarauksen käsittelyn yhteydessä hoidon tarpeen arviointia ei suunniteltu tehtävän enää uudelleen, vaan annettavan aika suoraan hoitoon.

Käytännössä toimintamalli ei ole kuitenkaan alkuperäisen suunnitelman mukaan toteutunut, vaan tarkastuksissa 20.6. ja 22.9.2022 saatujen tietojen mukaan LANU-tiimeissä tehdään virtuaaliajanvarauksen käsittelyn yhteydessä tarkentavaa hoidon tarpeen arviota ja hoidon suunnittelua. Tarkastuksissa tuli ilmi, että mielenterveyden häiriön diagnosointi ja hoidon suunnittelu on edellyttänyt osan potilaista kohdalla lääkärin tutkimusta ja diagnostisia tutkimuksia. Myös muuta tilannekartoitusta on ajoittain toteutettu moniammatillisesti myöhemminkin hoitajakson aikana. Tarkastuksessa 22.9.2022 työntekijät toivat myös esille, että virtuaaliajan käsittelyn jälkeen jatkohoidon suunnittelussa tarvittaisiin lääkäripanosta, joka lääkäriresurssin niukkuuden johdosta ei ole toteutunut optimaalisesti.

Kuopion kaupunki on kuvannut 22.9. tarkastuskäynnillä ja 30.9. selvityksessään, että LANU-tiimien toiminnan alettua on kehitetty ja käyttöön otettu hoidon tarpeen arvion ja virtuaaliajanvarauksen tekevän ammattilaisen potilaskertomusnäkömään liitettävissä oleva rakenteinen tekstimalli, ns. fraasipohja, johon on pyritty kokoamaan lapsen/nuoren ajankohtainen tilanne ja aiemmat tiedot. Tämä on tarkastuskäynneillä 20.6. ja 22.9. ilmi tulleiden henkilöstön näkemysten mukaan koettu tarpeelliseksi potilaan tilanteen koonniksi virtuaaliajanvarauslistalla lapsen/nuoren asioita käsiteltäessä, koska lähetettä siirryttäessä perustason palvelusta toiseen ei ole käytössä. LANU-tiimeissä virtuaaliajanvarauslistalla lapsen/nuoren tilannetta ja hoidon suunnittelua tekee LANU-tiimin työntekijä joko itsenäisesti, parityöskentelynä tai moniammatillisena tiiminä.

22.12.2022

Terveydenhuollon ammattihenkilölain mukaan lääkäri vastaa potilaan taudinmäärityksestä ja hoidosta. Aluehallintovirasto toteaa, että järjestäessään lasten ja nuorten mielenterveyspalveluja kunnan on terveydenhuoltolain 32 §:n mukaisesti oltava sellaisessa yhteistyössä sosiaalihuollon kanssa, jota tehtävien asianmukainen hoitaminen sekä potilaan hoidon ja sosiaali- ja terveyspalvelujen tarve edellyttävät. Aluehallintovirasto toteaa lisäksi, että palvelunjärjestäjän tulee huolehtia riittävästä lääkäri- ja psykologiresursseista lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa, jotta myös potilaiden hoidon tarpeen arviointi, diagnosointi, ja hoidon suunnittelu toteutuvat potilaslain 3 §:n 2 momentin edellyttämällä tavalla siten, että potilaan oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon toteutuu.

Aluehallintovirasto arvioi, että Kuopion kaupungin lähetteetön hoitoon ohjautumisen malli perusterveydenhuollon palvelusta toiseen hoitoon pääsyn osalta lähtökohtaisesti toteuttaa terveydenhuoltolain 51 §:n edellytykset hoidon järjestämisestä potilaan terveydentila ja sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin enintään kolmessa kuukaudessa siitä, kun hoidon tarve on arvioitu. Kuitenkin tarkastuskäynnillä 20.6.2022 saatujen selvitysten perusteella haasteena on ollut se, että toiminnan alkuvaiheessa ajan varaaminen virtuaalilistalle ei ole ollut hoidon tarpeen toteamisen yhteydessä mahdollista. Virtuaalilistojen ollessa täydet, aikaa odottavien lasten ja nuorten tiedot ovat jääneet matalan kynnyksen palveluiden ammattilaisten muistilistoille tai muistin varaan. Tarkastuskäynnillä 20.6.2022 tuli ilmi, että tällöin hoitoon pääsyn aika hoidontarpeen toteamisesta hoidon alkamiseen ei ole tullut näkyväksi.

Aluehallintovirasto on ohjannut 2.9.2022 selvityspyynnössään Kuopion kaupunkia siihen, että virtuaalilistalla aikoja tulee olla riittävästi tarjolla, jotta matalan kynnyksen palveluiden terveydenhuollon ammattihenkilöt pystyvät antamaan

22.12.2022

virtuaaliajan välittömästi hoidon tarpeen todetessaan. Lisäksi virtuaaliajanvarausten käsittelyn yhteydessä varsinainen hoitoaika tulee voida antaa kolmen kuukauden sisällä hoidon tarpeen toteamisesta eli käytännössä virtuaaliajanvarauksen tekemisestä.

Kuopion kaupungilta 30.9.2022 saadun selvityksen mukaan toukokuun 2022 alusta (vko 17) virtuaalilistojen ajat ovat riittäneet eikä piiloon jäävää jonotusaikaa ole muodostunut. Lisäksi selvityksessään Kuopion kaupunki on kertonut tarvittaessa lisäävänsä virtuaalilistan aikoja kysynnän kasvaessa. Lisäksi samassa selvityksessä on kuvattu, että alkuvuoden 2022 aikana LNMY:n lakkauttamisen jälkeen hoitoon jonottaneiden jonot oli saatu purettua maaliskuuhun 2022 mennessä. Kuopion kaupungilta 30.9.2022 saadun selvityksen mukaan lasten ja nuorten mielenterveyden perustason yksiköissä hoitajakset on pääsääntöisesti pystytty aloittamaan kolmen kuukauden sisällä hoidon tarpeen arviosta ja virtuaalilistalle tehdystä ajanvarauksesta lukien.

Aluehallintovirasto on ohjannut Kuopion kaupunkia tarkastuskäynnin yhteydessä 22.9. siitä, että palvelunjärjestäjän tulee huolehtia siitä, että hoidon tarpeen arvioinnin perusteella lääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu hoito ja neuvonta on järjestettävä ja aloitettava hoidon edellyttämä kiireellisyys ja mielenterveydenhäiriön/-sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, joka joissakin tapauksissa yksilöllisen kiireellisyyssarvion perusteella voi tarkoittaa sitä, että hoitoon pääsyn on syytä toteutua laissa säädettyä kolmen kuukauden enimmäisaikaa nopeamminkin.

Tarkastuksessa 22.9. ilmi tulleiden tietojen mukaan virtuaaliajanvarauksen käsittelyä ovat ajoittain toteuttaneet yksittäiset ammattihenkilöt, ja käsittelijänä on voinut olla myös sosiaalihuollon ammattihenkilö. Aluehallintovirasto toteaa, että terveydenhuoltolain 51 §:n mukaan hoidon tarpeen arvion tekee terveydenhuollon ammattihenkilö, joten terveydenhuoltolain

22.12.2022

edellytys siitä, että hoidon tarpeen arviointia toteutetaan terveydenhuollon ammattihenkilöiden toimesta ei ole toteutunut kaikissa tilanteissa LANU-tiimeissä.

Aluehallintovirasto kiinnittää Kuopion kaupungin huomiota vastaisen toiminnan varalle siihen, että hoidon tarpeen arvion tulee toteutua terveydenhuoltolain 51 §:n mukaisesti terveydenhuollon ammattihenkilön toteuttamana.

Hoidon järjestäminen LANU-tiimeissä

Kuopion kaupungin 14.12.2021 antaman selvityksen mukaan LANU-tiimeihin on kohdennettu lisää resursseja toiminnan alkaessa 1.1.2022. LANU-tiimeissä suunniteltiin työskentelemään yhteensä n. 21 henkilötyövuoden verran lasten ja nuorten ongelmiin perehtyneitä osaajia, joiden ammattikuntarakenne oli suunniteltu seuraavanlaiseksi:

- 3.5 lääkäriä, jotka edustavat lasten- ja nuorisopsykiatrian, lastentautien sekä em. aloihin perehtynyttä yleislääkäriosaamista
- 5.5 psykologia
- 3 sosiaalityöntekijää
- 4 psykiatrista sairaanhoitajaa
- 0.5 lasten sairaanhoitaja
- 2 neuropsykiatrisen valmentajan pätevyyden omaavaa työntekijää,
- sihteeri ja työllistetty
- palveluesimies ja lääkäriesimies yhteiset Terveydenhoidon palvelujen kanssa (Perhekeskustoiminta)
- sijaismäärärahalta harkinnan mukaan rekrytoitava henkilöstö

Aluehallintoviraston tarkastuksessa 20.6.2022 henkilöstön haastattelussa tuli ilmi, että LNMY-yksikön toiminnan päättyessä osa henkilöstöstä on hakeutunut muualle töihin, ja LANU-tiimeissä on ollut jonkun verran vaihtuvuutta henkilöstössä ensimmäisen toimintavuoden aikana.

22.12.2022

Haasteita on 30.9.2022 Kuopion kaupungilta saadun selvitysten mukaan ollut erityisesti psykologin ja lääkärin virkojen täyttämässä. Myöskään ostopalveluilla riittäviä lääkäriresursseja ei ole saatu turvattua. Henkilöstön kirjelmässä 8.12.2022 on kuvattu, että työntekijöiltä odotetaan uusien asiakkaiden ottamista jonosta ilman todellista mahdollisuutta tehdä hoitosuunnitelmaa yhdessä lääkärin kanssa. Henkilöstö tuo ilmi huolenaan myös sen, että mikäli hoidon päättäminen ja jatkosuunnitelman laatiminen edellyttävät lääkärin työpanosta, niukka ja huonosti saatavilla oleva lääkäriresurssi voi myös ruuhkauttaa palvelua ja lisätä jonoja. Työntekijät ovat tuoneet esille kirjoituksessa vakavan huolensa siitä, miten niukka lääkäriresursointi takaa riittävän potilasturvallisuuden ja asianmukaisen hoidon ja hoitovastuun jakautumisen. Tilanne on koettu myös lisäävän tiimien työntekijöiden työn psyykkistä ja kognitiivista kuormittavuutta.

Suunnitteluvaiheessa 14.12.2021 saadun selvityksen mukaan tavoitteena on ollut yhden ammattilaisen hoitosuhteen malli. Lasten tiimissä toimintamalli on 20.6.2022 toteutuneella tarkastuksella saatujen tietojen mukaan muotoutunut sellaiseksi, että lasten hoitojakson alussa on pyritty järjestämään hoidon suunnittelu moniammatillisena tiiminä. Tämä on edellyttänyt myös lääkärin osallistumista diagnoosiin perustuvan hoidon suunnittelemiseksi ja psykologin tutkimusten toteuttamista. Tarkastuksessa 20.6. saatujen tietojen mukaan lasten mielenterveyden häiriöissä tarpeelliset perheinterventiot on pyritty huomioimaan siten, että hoitoja on suunnitteluvaiheesta poiketen järjestetty parityöskentelynä, jossa on sekä terveydenhuollon ammattihenkilö että sosiaalihuollon ammattihenkilö hoitoa toteuttamassa perheterapiana.

Tarkastuksessa 20.6.2022 saadun tiedon mukaan nuorten tiimissä yksilöhoidon ja yhden ammattilaisen hoidonmalli on osalla nuorista ollut riittävä mielenterveyden häiriöiden

22.12.2022

edellyttämään tarpeeseen nähden. Kuitenkin tarvittaessa myös nuorten tiimissä hoitoa on toteutettu moniammatillisesti tai työpari-työskentelynä. Nuorten tiimissä on myös tehty diagnostista selvittelyä hoitosuhteiden alkuvaiheessa, mikä on edellyttänyt lääkärin osallistumista hoidon suunnitteluun. Tarkastuskäyntien 20.6. ja 22.9. sekä 30.9. saadun selvityksen perusteella lääkäriresurssin niukkuus on käytännössä vaikuttanut erityisesti hoidon alkuvaiheessa hoitosuunnitelman teon pitkittymiseen sekä hoitoon ohjautumiseen eri ammattilaisille, ostopalveluihin ja Kelan kuntoutuspsykoterapioihin.

20.6.2022 tarkastuksessa saatujen tietojen mukaan lasten ja nuorten tiimeissä psykoterapiahoitot on suunniteltu siten, että pidemmät terapiat on toteutettu joko ostopalveluina tai Kelan kuntoutuspsykoterapiapalveluina kriteerien täytyessä. Kuitenkin 20.6.2022 tarkastuksessa toteutetussa henkilöstön haastattelussa on tullut ilmi, että henkilöstö on ajoittain kokenut ostopalveluihin ohjautumisen kohdalla haasteita yhdenvertaisuuden toteutumisessa. Kuopion kaupunki on sittemmin laatinut ostopalveluihin ohjaamiseen kriteerit, jotka on toimitettu tiedoksi aluehallintovirastolle 30.9.2022 selvityksen yhteydessä.

Terveydenhuoltolain 8 §:n mukaan terveydenhuollon toiminnan on perustuttava näyttöön ja hyviin hoito- ja toimintakäytäntöihin sekä terveydenhuollon toiminnan on oltava laadukasta, turvallista ja asianmukaisesti toteutettua. Aluehallintovirasto arvioi, että hoito lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden tiimeissä toteuttaa pääsääntöisesti hyvän hoidon edellytyksiä.

Lisäksi terveydenhuoltolain 32 §:n mukaan kunnan perusterveydenhuollon terveydenhuoltopalveluja järjestäessään sellaisessa yhteistyössä sosiaalihuollon, jota potilaan hoidon ja sosiaali- ja terveyspalvelujen tarve edellyttävät.

Terveydenhuoltolain esitöissä (HE 90/2010) on tavoitteena

22.12.2022

tuotu esille, että perusterveydenhuollon ja sosiaalitoimen saumaton yhteistyö on erityisen tärkeää mm. mielenterveystyön kohdalla, ja että yhteistyön tarve korostuu myös lastensuojelun ja laajemminkin lasten, nuorten ja perheiden terveyden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Aluehallintovirasto tuo lisäksi käsityksensä esille, että lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa vakiintunut hoitotapa edellyttää moniammatillista osaamista palvelutuotannossa, jotta potilaiden ja perheiden tarpeet ja hoidon hyvä laatu tulevat riittävässä määrin huomioiduksi.

Mielenterveydenhäiriöiden hoidossa tarvitaan sekä lääketieteellistä hoitoa, psykososiaalisia hoitoja ja interventioita, psykoterapiaa kuin myös psykologisia tutkimuksia. Kaikkien näiden järjestämiseksi riittävästä resursseista ja osaamisesta tulee palvelujärjestäjän huolehtia.

Saatujen selvitysten aluehallintovirasto arvioi, että Kuopion kaupungin lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa käytettävissä ei ole ollut terveydenhuoltolain 4 §:n edellyttämällä tavalla riittävästi lääkäreitä ja psykologeja.

Asiassa tehtyjen tarkastuksen yhteydessä terveysjohtaja Lipponen ja ylilääkäri Sulku ovat tuoneet esille haasteet lasten ja nuorisopsykiatrian erikoislääkäreiden rekrytoinnissa sekä ostopalveluiden saatavuudessa. Lisäksi he ovat tuoneet esille, että alueellinen pula psykologeista on vaikeuttanut rekrytointia, vaikka virkoja on ollut auki.

Aluehallintovirasto toteaa, että valtakunnallinen pula edellä mainittujen ammattiryhmien edustajista on osaltaan voinut vaikuttaa Kuopion kaupungin lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa käytettävissä olevaan lääkäri- ja psykologiresurssiin.

Aluehallintovirasto kiinnittää Kuopion kaupungin huomiota palvelunjärjestäjänä siihen, että sen on osoitettava riittävästi voimavaroja lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin niiden

22.12.2022

tuottamiseksi potilaiden tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lisäksi terveydenhuollosta vastaavan henkilöstön rakenteen ja määrän on vastattava alueen väestön terveydenhuollon palvelujen tarvetta.

Alueelliset hoitokokonaisuudet ja hoidon porrastus

Kuopion kaupunki on kuvannut 14.12.2021 antamassaan selvityksessä noudattavansa hoitoon ohjaamisessa Sosiaali- ja terveysministeriön laatimia Kansallisia yhtenäisiä hoitoon pääsyn kriteereitä. Erikoissairaanhoidon palveluissa keskitytään vaikea-asteisten häiriöiden hoitamiseen, konsultointiin, kouluttamiseen, osastohoitoon sekä ympärivuorokautiseen päivystykseen. Lisäksi käytössä on Kuopion yliopistollisen sairaalan laatimat alueelliset työohjeet sekä lastenpsykiatrian että nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon läheteiden laatimiseksi. Kuopion kaupunki on ilmoittanut hoitavansa muut eli lievät ja keskivaikeat tapaukset, jotka eivät täytä sairaanhoitopiirin lähetekriteereitä, perusterveydenhuollon tasoisesti.

Tarkastuskäynneillä 20.6. ja 22.9 on tullut ilmi, että KYSin sekä lasten- että nuorisopsykiatrian jono- ja resurssitilanne ovat vaikuttaneet siihen, että erityisesti nuorten potilaiden läheteitä on palautettu perustasolle. LANU-tiimien esihenkilöiden ja henkilöstön haastatteluissa 20.6. on kerrottu, että käytännössä erikoissairaanhoidossa on pystytty hoitamaan ”vaikeimmista vaikeimmat”. Myös toiminnan alkuvaiheessa erikoissairaanhoidon tasoisen LNM-yksikön toiminnan päättyessä LANU-tiimien hoidossa on ollut lapsia ja nuoria, joiden mielenterveyden häiriö on ollut vaikea-asteinen. Tämä on edellyttänyt LANU-tiimien ammattilaisilta erityisosaamista palveluiden tuottamisessa.

Tarkastuskäynnillä 22.9.2022 saadun selvityksen mukaan LANU-tiimit ja KYSin erikoissairaanhoidon yksiköt ovat tehneet yhteistyötä, ja yhteisiä palaverreja palveluiden järjestämisessä on ollut vuosien 2021-2022 aikana. Hoidon porrastuksen

22.12.2022

haasteena on ollut hoitoon pääsy erikoissairaanhoidon ja toisaalta tarkastuskäynneillä 20.6 ja 22.9. sekä 30.9. kirjallisesti saatujen selvitysten mukaan myös erikoissairaanhoidon tarpeen päättyessä jatkohoitoon ohjautuminen perustasolle. Kuopion kaupungilta 14.12.2021 ja 25.2.2022 saatujen selvitysten sekä tarkastuskäynnillä ilmi tulleiden tietojen mukaan 20.6.2022 on linjattu, ettei LANU ole erikoissairaanhoidon jatkohoitopaikka. Siksi tarkastuksissa 20.6.2022 sekä 22.9.2022 saatujen tietojen mukaan erikoissairaanhoidosta potilaat ovat ohjautuneet jatkohoitoon perustasolla joko kouluterveydenhuoltoon, opiskeluterveydenhuoltoon tai vastaanottotiimien hoitoon, joissa ei ole välttämättä ollut lapsen/nuoren tarvitsemaa mielenterveyshäiriön hoidon osaamista. Tällöin hoitoon ohjaaminen LANU-tiimeihin on jouduttu tekemään uudelleen, jolloin jatkohoidossa on ollut viivettä.

Aluehallintovirasto arvioi, että tämä ei ole potilaan hoidon laadun ja hoidon jatkuvuuden näkökulmasta ollut välttämättä toimiva malli, vaan että ensisijaisena perusteena tulee olla potilaan tarpeen mukainen hoito myös erikoissairaanhoidosta jatkohoitoon ohjattaessa. Tämän aluehallintovirasto on tarkastuksessa 22.9. tuonut myös näkemyksensä esille ja ohjannut Kuopion kaupunkia huolehtimaan siitä, että erikoissairaanhoidossa laaditun hoitosuunnitelman mukaisesti lapsi/nuori voi ohjautua jatkohoitoon myös LANU-tiimeihin, joissa on mielenterveyshäiriöiden hoidon erityisosaamista.

Lisäksi terveydenhuoltolain 33 §:n mukaisesti erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon tulee muodostaa toiminnallinen kokonaisuus väestön tarpeiden mukaisesti, ja kokonaisuudessa on huomioitava erikoissairaanhoidon palvelujen tarjoaminen tarkoituksenmukaisesti perusterveydenhuollon yhteydessä sekä erikoissairaanhoidon yksiköissä.

Aluehallintovirasto kiinnittää Kuopion kaupungin huomiota vastaisen toiminnan varalle lasten ja nuorten perustason

22.12.2022

mielenterveyspalveluiden toiminnallisen kokonaisuuden muodostamiseen yhdessä erikoissairaanhoidon palveluiden kanssa.

Lopuksi

Kuopion kaupunki on valvonnan aikana huomionnut aluehallintoviraston antamaa ohjausta ja kehittänyt toimintaansa lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluissa, hoitoon pääsyn määräajan ylittäneet hoitojonot on saatu purettua ja hoitoon pääsy on nopeutunut.

Aluehallintovirasto päättää Kuopion kaupungin lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden valvonnan.

Aluehallintovirasto jatkaa lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden lainmukaisen toteutumisen seurantaan koskien palveluiden saatavuutta, yhdenvertaisuutta ja laatua järjestämisvastuun siirtyessä Pohjois-Savon hyvinvointialueelle 1.1.2023.

Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden järjestämistä seurataan suunnitelmaperusteisesti valvontaohjelmien puitteissa sekä mielenterveysasetuksen 6 d §:n edellyttämällä tavalla sekä tarvittaessa reaktiivisella valvonnalla, mikäli palveluiden järjestämisessä tai omavalvonnan toteutumisessa tulee ilmi epäkohtia.

Aluehallintovirasto saattaa tämän päätöksen tiedoksi Pohjois-Savon hyvinvointialueen johtajalle ja lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluiden vastuuhenkilölle, jotta päätös voidaan ottaa huomioon hyvinvointialueen valmistelussa ja tehtävien järjestämisessä.

Asia ei anna aluehallintovirastolle aihetta enempään.

Sovelletut oikeusohjeet

Perusteluissa mainittujen lisäksi laki aluehallintovirastoista (896/2009) 4 §

Muutoksenhaku

22.12.2022

Aluehallintoviraston antamaan huomion kiinnittämiseen ei voi kansanterveystlain 44 §:n 3 momentin ja mielenterveystlain 33 c §:n 3 momentin perusteella hakea valittamalla muutosta.

Salassapito

Päätös on julkinen

Ylitarkastaja

Emma-Lotta Kinnunen

Aluehallintoylilääkäri

Hanna-Mari Jauhonen

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti viimeiseltä sivulta ilmenevin tavoin.

Lisätiedot

Lisätietoja antaa tarvittaessa aluehallintoylilääkäri Hanna-Mari Jauhonen, puhelin 029 501 6000 (vaihde).

Jakelu ja suoritemaksu

Kuopion kaupunki, kaupunginhallitus

Terveysjohtaja Pertti Lipponen, Kuopion kaupunki, jota pyydetään toimittamaan päätös asiassa selvityksiä antaneille

Päätös on maksuton.

Tiedoksi

Apulaiskaupunginjohtaja Jari Saarinen, Kuopion kaupunki

Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri, johtajaylilääkäri Jouni Kurola

Pohjois-Savon hyvinvointialue, johtajaylilääkäri Antti Hedman

Pohjois-Savon hyvinvointialue, perhepalveluiden palvelualuejohtaja Minna Pitkänen

Pohjois-Savon hyvinvointialue, perhekeskuspalveluiden
palveluyksikköjohtaja Hanna-Mari Tanninen

Tämä asiakirja ISAVI/9029/2021 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ISAVI/9029/2021 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Jauhonen Hanna-Mari 22.12.2022 16:51

Ratkaisija Kinnunen Emma-Lotta 22.12.2022 16:51